

การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ

Packaging Design for Seniors

สุพิศ เสียงก้อน¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ กล่าวถึงหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อมวลชนที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งภายใต้หลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อมวลชนทั้ง 9 หลักการได้แก่ 1.ง่ายต่อการรับรู้และจำแนกผลิตภัณฑ์ 2.สะดวกในการจับถือ 3.เปิดใช้งานง่าย 4.หยิบหรือเทของออกได้ง่าย 5.มีความเข้าใจได้ง่าย 6.ใช้งานง่าย 7.เก็บรักษาได้ง่าย 8.กำจัดทิ้งได้ง่าย 9.มีความปลอดภัยในการใช้งาน สอดคล้องกับคุณสมบัติของบรรจุภัณฑ์ที่ผู้สูงอายุต้องการ และยังสอดคล้องกับหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เข้าถึงการใช้งานได้ทุกรูปสรรคทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความง่าย ด้านการรับรู้ไว และด้านความปลอดภัย เอื้อประโยชน์ต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและการรับรู้ของผู้สูงอายุที่มีความเสื่อมถอยลง ดังนั้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุจะต้องให้ความสำคัญทั้งการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ เช่น การเลือกรูปทรงและขนาดที่เหมาะสมต่อการหยิบจับ ใช้งานและเปิดปิดได้ง่าย ส่วนการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อการใช้งานบรรจุภัณฑ์ของผู้สูงอายุ ก็จะต้องคำนึงถึงขนาดตัวอักษร ภาพประกอบที่สื่อสารได้ชัดเจน สีที่ไม่มีผลต่อการมองเห็นคลาดเคลื่อน และการแจ้งข้อมูลที่เข้าใจง่าย ชัดเจน เป็นต้น เหล่านี้ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีการใช้งานบรรจุภัณฑ์ได้สะดวกสบาย เป็นบรรจุภัณฑ์เพื่อมวลชนและผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This academic article discusses about the principles of universal design packaging that are suitable for use in packaging design for seniors. Which under 9 principles of universal design packaging as follows 1. Easy to identify product 2. Easy to hold 3. Easy to open 4. Easy to take out 5. Easy to understand 6. Easy to use 7. Easy to store 8. Easy to dispose 9. Injury prevention. Corresponds to the packaging properties that seniors need. It contributes to the physical and cognitive changes of the aging elderly. Therefore, packaging design for the elderly must focus on the design of the packaging structure, such as selecting the appropriate shape and size for handling. Easy to use and open. The graphic design on packaging that responds to the packaging usage of seniors. Will have to take into account the font size Illustrations that communicate clearly. Colors that do not affect vision are inaccurate and the elucidation of information that is easy to understand, etc. These will make seniors have a comfortable use of the packaging. It is truly the universal packaging for seniors.

การออกแบบเพื่อมวลชนหรือการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) เป็นหลักการออกแบบที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ สิ่งแวดล้อม การบริการ และการออกแบบด้านต่าง ๆ เกิดการใช้ประโยชน์ได้อย่างสะดวก ปลอดภัย และเท่าเทียมกันสำหรับทุก ๆ คน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้สูงอายุหรือผู้พิการก็ตาม แนวคิดนี้ริเริ่มโดยสถาปนิกชาวอเมริกัน โรนัลด์ แอล เมซ (Ronald L. Mace) ผู้ก่อตั้งศูนย์การออกแบบสากลในมหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนาสเตต (North Carolina State University) ผู้ซึ่งเป็นโรคโปลิโอตั้งแต่เด็ก ได้ทดลองออกแบบดัดแปลงของใช้ส่วนตัวของตนเองให้สามารถใช้กับผู้พิการได้ จนเป็นที่มาของแนวคิดในการออกแบบที่คนในสังคมสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมภายใต้แนวคิดนี้มีหลักการ 7 ประการคือ 1.ทุกคนใช้ได้อย่างเท่าเทียมกัน (Equitable use) 2. มีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนการใช้ได้ (Flexible use) 3. ใช้งานง่าย (Simple and intuitive use) 4. การสื่อความหมายเป็นที่เข้าใจง่าย (Perceptible information) 5. การออกแบบที่เผื่อการใช้งานที่ผิดพลาดได้ (Tolerance for error) 6. ใช้แรงน้อย (Low physical effort) 7. มีขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้งาน (Size and space for approach) (วิกิพีเดีย, 2562)

ถึงแม้ว่าแนวคิดนี้ในช่วงแรกนั้นเน้นการออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ แต่ในเวลาต่อมาก็ขยายไปสู่การออกแบบเพื่อคนทุกคน และครอบคลุมการออกแบบหลากหลายด้านทั้งการออกแบบอาคาร สถาปัตยกรรม ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงบรรจุภัณฑ์ที่มีส่วนสำคัญกับสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันของคนทุก ๆ คน การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่

ใช้หลักคิด Universal design นั้นจะช่วยให้คนหลายกลุ่มใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่จะมีจำนวนมากขึ้นในอนาคต โดยสหประชาชาติระบุว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ในสัดส่วนเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ถือว่าประเทศนั้นก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ (Aged society) เมื่อสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้นทำให้ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าประเทศอื่น ๆ ตามมาด้วยประเทศอิตาลี เยอรมัน และสวีเดน สำหรับประเทศไทยนั้นคาดการณ์ว่าในปี 2564 ไทยจะเข้าสู่สังคมประชากรผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยที่ผู้สูงอายุมากกว่า 60 ปี เกิน 20% ของจำนวนประชากรทั้งหมด (สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562)

เมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุที่เมื่อวัยมากขึ้นก็มักจะมีปัญหาด้านร่างกายตามมามากมาย ด้านทำให้การดำรงชีวิตยากขึ้น ในส่วนของการใช้งานบรรจุภัณฑ์จะพบปัญหาที่ชัดเจนในการหยิบจับใช้งานและการมองเห็น สอดคล้องกับการสำรวจของ บริษัท เด็ดตรา แพค ที่พบว่า ผู้สูงอายุมองหาบรรจุภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มที่มีคุณสมบัติ 5 อย่างดังนี้คือ 1. ฝาเปิดปิดง่าย ลดแรงบิดหรือฉีกเปิดได้ง่าย ไร้ขอบคม 2. บรรจุภัณฑ์มีน้ำหนักเบา จับถนัดมือ ถือง่าย 3. บรรจุภัณฑ์มีคุณภาพ เก็บรักษาสินค้าไว้ได้นาน 4. ฉลากตัวใหญ่อ่านง่าย 5. แสดงข้อมูลทางโภชนาการชัดเจน จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นได้ชัดว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุ (เด็ดตรา แพค, 2560) นั่นคือจะต้องให้ความสำคัญทางด้านกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ ประกอบกับผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ในอนาคตอันใกล้ ดังนั้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์จึงมีแนวโน้มที่จะออกแบบให้สะดวกต่อการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุมากขึ้น

ภาพที่ 1 : ปัญหาด้านการมองเห็นฉลากบรรจุภัณฑ์ของผู้สูงอายุ

ที่มา : <https://packagingdigest.com/packaging-design/>, 2562

ดังข้อมูลข้างต้นที่พบว่าประเทศญี่ปุ่นจะเป็นประเทศแรก ๆ ที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนักออกแบบบรรจุภัณฑ์ของญี่ปุ่นจึงให้ความสำคัญกับเรื่องนี้และมีการเผยแพร่แนวคิดและผลงานออกแบบบรรจุภัณฑ์ภายใต้หลักการ Universal design packaging หรือการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่คนทุกคนสามารถใช้งานได้ง่าย สะดวก เผยแพร่ไปในหลาย ๆ ประเทศ รวมถึงประเทศไทยที่ได้จัด

แสดง ณ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ(TCDC)เมื่อพ.ศ.2551 เป็นจุดเริ่มต้นความคิดและหลักการนำไปใช้ที่น่าสนใจในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ และคนทุกคน ภายใต้แนวคิด 9 หลักการคือ

1. ง่ายต่อการรับรู้และจำแนกผลิตภัณฑ์ (Easy to identify product)
2. สะดวกในการจับถือ (Easy to hold)
3. เปิดใช้งานง่าย (Easy to open)
4. หยิบหรือเทของออกได้ง่าย (Easy to take out)
5. มีความเข้าใจได้ง่าย (Easy to understand)
6. ใช้งานง่าย (Easy to use)
7. เก็บรักษาได้ง่าย (Easy to store)
8. กำจัดทิ้งได้ง่าย (Easy to dispose)
9. มีความปลอดภัยในการใช้งาน (Injury prevention)

ภาพที่ 2 : BOX SET สื่อนิทรรศการ(สัญลักษณ์อธิบายแนวคิด Universal design packaging)
ที่มา : บันทึกภาพโดยสุพิศ เสี่ยงก้อน, 2551

ภายใต้หลักการทั้งหมด 9 ข้อนี้ เป็นแนวทางนำไปใช้สำหรับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่จะทำให้ง่ายและสะดวกต่อการใช้งานของคนทุกคน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการใช้บรรจุภัณฑ์ ดังตัวอย่างและรายละเอียดพิจารณาออกแบบบรรจุภัณฑ์ภายใต้หลักการทั้ง 9 ข้อดังนี้

1. ง่ายต่อการรับรู้และจำแนกผลิตภัณฑ์ (Easy to identify product)

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ภายใต้หลักการนี้จะช่วยในเรื่องปัญหาของการมองเห็นในผู้สูงอายุ ที่มีจะมองรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ บนบรรจุภัณฑ์ได้ยากขึ้น ทั้งเรื่องของตัวอักษรขนาดเล็ก สีของตัวอักษรและพื้นหลังมีโทนสีใกล้เคียงกันมีส่วนในการมองเห็นได้ยาก และการสื่อสารที่เข้าใจได้ยาก เหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาในการรับรู้ข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในการใช้งานผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การประยุกต์ใช้หลักการนี้ทำได้หลายวิธี เช่น การเน้นข้อความหลัก เช่น ขนาด

สี แดง คาด ฯลฯ หรือการใช้ตัวหนังสือที่มีสีตัดกับสีของพื้นหลัง เช่น ตัวอักษรสีเข้มบนพื้นสีอ่อน ทำให้การมองเห็นชัดเจนและเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว การใช้ภาพประกอบที่ชัดเจนเพื่อการสื่อสารร่วมกับตัวอักษรขนาดใหญ่หรือการเน้นข้อความ การเลือกใช้สีที่พิมพ์ลงบนบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม โดยสีที่ผู้สูงอายุเพศชายชอบคือสีฟ้าและเขียว ส่วนผู้หญิงชอบสีชมพู ส้มและเขียว หรือใช้สีคู่สีสว่างกับสีมืดสลับกันไป เพื่อการแยกแยะสีได้ง่ายขึ้น (ภาควิชาเทคโนโลยีการบรรจุและวัสดุ คณะอุตสาหกรรม การเกษตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 6)

ภาพที่ 3 : การเน้นตัวอักษร ให้เด่นรวมกับการใช้ภาพประกอบ จะช่วยให้เกิดการเข้าใจได้ดี
ที่มา : <https://packagingdigest.com/packaging-design/>, 2563

2. สะดวกในการจับถือ (Easy to hold)

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในการหยิบจับสิ่งของ รวมถึงการใช้งานบรรจุภัณฑ์ในชีวิตประจำวัน บรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบภายใต้หลักการนี้จึงควรออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ช่วยเพิ่มความสะดวกและความสามารถในการจับถือ ด้วยการทำให้มีน้ำหนักเบา และรูปทรงที่สะดวกในการจับหรือใช้งาน เช่น น้ำผึ้งของ Chico Honey ที่ใช้บรรจุภัณฑ์แบบถุงบีบคว่ำได้ สามารถบีบน้ำผึ้งออกทางก้นถุงได้ สะดวกในการใช้งานหยิบจับถนัดมือและไม่หกเลอะเทอะ อีกทั้งยังมีน้ำหนักเบาซึ่งนอกจากจะถือได้ง่ายแล้วยังลดการใช้ทรัพยากรอีกด้วย

ภาพที่ 4 : บรรจุภัณฑ์น้ำผึ้ง Chico Honey ที่สะดวกในการจับถือและใช้งาน
ที่มา : <https://packagingdigest.com/packaging-design/>, 2563

3. เปิดใช้งานง่าย (Easy to open)

ความเจ็บป่วยหรือความเสื่อมถอยทางร่างกายของผู้สูงอายุที่พบเห็นบ่อยอีกอย่างคือ ปัญหาเกี่ยวกับกล้ามเนื้อหรือข้อ โดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับไขข้ออักเสบ หรือกล้ามเนื้ออักเสบ ทำให้บ่อยครั้งผู้สูงอายุไม่สามารถออกแรงบิดเพื่อเปิดฝาบรรจุภัณฑ์หรือแม้กระทั่งใช้งานสิ่งของต่าง ๆ เช่น ก้อนน้ำแบบหมุน ลูกบิดประตู เหล่านี้ได้สะดวก ในการแก้ปัญหานี้ผู้ผลิตซอสพาสต้า ตรา Darci ได้ออกแบบฝาปิดขวดแก้ว ที่เรียกว่า ฝาปิด Easy lid ที่ช่วยให้การเปิดฝาขวดทำได้ง่าย เพียงแค่กดปุ่มเพียงปุ่มเดียว ก็จะช่วยลดแรงบิดที่จำเป็นของการเปิดฝาขวดแก้วที่ปิดผนึกสุญญากาศลงได้ถึง 40% ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ในวงการฝาปิดโลหะที่เกิดขึ้นในรอบ 75 ปี และที่สำคัญช่วยให้ผู้บริโภค 1 ใน 3 ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเปิดฝาขวดที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้น

ภาพที่ 5 : ซอสพาสต้า Darci ที่ใช้ฝาแบบ Eeasy lid

ที่มา : <https://packagingdigest.com/packaging-design/>, 2563

4. หยิบหรือเทของออกได้ง่าย (Easy to take out)

เช่นเดียวกัน การใช้ข้อมือ หรือการหยิบจับ ยกเท บรรจุภัณฑ์ทำได้ยากขึ้น เมื่อเรามีอายุมากขึ้น โดยเฉพาะกับบรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่ การที่จะทำให้ผู้สูงอายุใช้งานบรรจุภัณฑ์ได้ง่ายขึ้น ทำได้ด้วยการลดการออกแรงทำให้เกิดความสะดวกในการหยิบหรือเทผลิตภัณฑ์ออกจากบรรจุภัณฑ์ อย่างเช่น ขวดน้ำดื่ม Easy drink ผลงานการออกแบบของ Hsu Hsiang-Min, Liu Nai-Wen และ Chen Yu-Hsin ที่ออกแบบให้ปากขวดเอียงทำมุม 45 องศา กับตัวขวด ทำให้สามารถเติมน้ำผ่านทางก้อนน้ำได้ง่ายขึ้นและเวลาดื่มไม่ต้องเอียงคอให้เมื่อยเวลาดื่ม

ภาพที่ 6 : ขวดน้ำดื่ม Easy Drink

(ที่มา : www.bunjupun.com, 2563)

5. มีความเข้าใจได้ง่าย (Easy to understand)

หน้าที่ของบรรจุภัณฑ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการสื่อสารให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงข้อมูลของผลิตภัณฑ์ที่บรรจุอยู่ภายในและเข้าใจในการใช้ สำหรับผู้สูงอายุจะมีความเสี่ยงทางด้านสายตาตามอายุที่มากขึ้น ส่งผลให้การมองเห็นมีความบกพร่อง มองตัวอักษรขนาดเล็กได้ยาก การแสดงข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก ทำได้ด้วยการเลือกใช้สีคู่ตัดกันเช่น อักษรสีดำบนพื้นขาว น้ำเงินบนพื้นขาว แต่ควรหลีกเลี่ยงอักษรสีแดงบนพื้นเขียวหรือแดงบนน้ำเงิน เพราะสายตามนุษย์ไม่สามารถพ่วงมองไปยังสองสีเหล่านี้พร้อมกันได้ และควรหลีกเลี่ยงการใช้สีใกล้เคียงกันเช่น อักษรสีน้ำตาลบนพื้นเหลือง ตัวอย่างดังเช่น ผู้ผลิตยา OTC ที่นอกจากจะให้ความสำคัญกับเรื่องขนาดตัวอักษรและสีแล้วยังให้ความสำคัญกับการรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุ ด้วยการออกแบบฉลากยา ที่เน้นใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่แสดงสรรพคุณของยา ด้วยคำว่า “บรรเทาอาการปวดข้ออักเสบ” แทนที่จะเน้นว่าเป็นยาชื่อ “อะซิตามิโนเฟน” ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคสูงอายุเลือกผลิตภัณฑ์ที่พวกเขามองหาได้ชัดเจนและรวดเร็วขึ้น เหล่านี้เป็นวิธีการหนึ่งของการแจ้งข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ที่ให้ผลดีต่อผู้สูงอายุ

ภาพที่ 7 : การเน้นข้อความบอกสรรพคุณของยาช่วยให้เข้าใจได้เร็วกว่าการบอกชื่อของยา
ที่มา : <https://packagingdigest.com/packaging-design/>, 2563

6. ใช้งานง่าย (Easy to use)

ผู้สูงอายุในขนาดที่มีแนวโน้มจะต้องใช้ชีวิตตามลำพังมากขึ้น จึงเกิดการบริโภคสินค้าที่ละน้อย ทำให้ขนาดของบรรจุภัณฑ์เล็กลง หรือหน่วยย่อยลง ใช้งานหมดในครั้งเดียวไม่ต้องเก็บรักษานาน ผู้ผลิตจึงเริ่มให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าที่มีขนาดบรรจุน้อยหรือออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ใช้งานง่ายเพื่อความสะดวกของผู้สูงอายุ เช่น ผงซักฟอกชนิดเม็ดที่มีขนาดพอเหมาะในการซักผ้าต่อครั้ง ช่วยให้ผู้สูงอายุไม่ต้องกะปริมาณผงซักฟอกหรือเทน้ำยาหอหรือเกินปริมาณอีกต่อไป ทำให้การใช้ชีวิตง่ายขึ้น ในความคิดของผู้เขียนคิดว่า รูปร่างที่จับถนัดมือก็มีผลต่อการหยิบจับใช้งานได้ง่ายที่ควรนำไปพิจารณาในการออกแบบบรรจุภัณฑ์เช่นกัน

ภาพที่ 8 : ผงซักฟอกชนิดเม็ด P&G Bold 3D Gel Ball

ที่มา : <https://ariel.laundrydetergent.org/>, 2563

7. เก็บรักษาได้ง่าย (Easy to store)

เราจะสังเกตเห็นว่าผู้สูงอายุมักจะได้รับประทานอาหารได้น้อยลง นั่นเป็นปกติของเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ การบริโภคอาหารต่อครั้งมีปริมาณลดลงกว่าช่วงวัยหนุ่มสาว ผลิตภัณฑ์อาหารที่ซื้อเมื่อเปิดใช้แล้วรับประทานไม่หมดจะต้องเก็บเอาไว้รับประทานในครั้งต่อไป การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่จะสามารถเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ได้ดีจะช่วยได้มากในเรื่องนี้ ดังที่เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกี่ยวกับฟิล์มปิดผนึกด้วยความร้อนกับตัวภาชนะ จะทำให้การเปิดใช้ง่ายขึ้น และปิดซ้ำเมื่อผลิตภัณฑ์บริโภคไม่หมดในครั้งเดียว และสามารถคงความสดใหม่เพื่อการรับประทานในครั้งต่อไปได้ ฉลากพลาสติกปิดผนึกชนิดมีกาวในตัวนี้ (Pressure sensitive adhesive) นอกจากจะทำให้การเปิด-ปิดง่ายขึ้นแล้ว ยังช่วยลดการใช้พลาสติกเพราะเกิดการใช้ซ้ำได้อีก

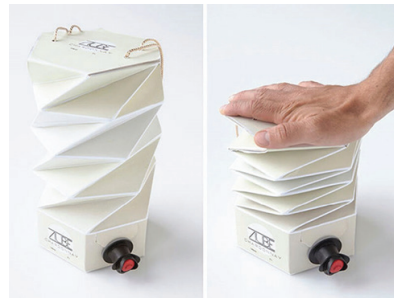
ภาพที่ 9 : ฟิล์มพลาสติกปิดผนึกภาชนะที่เปิดง่ายและปิดใช้ซ้ำได้

ที่มา : <https://www.packagingstrategies.com/articles/>, 2563

8. กำจัดทิ้งได้ง่าย (Easy to dispose)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มาจากขยะบรรจุภัณฑ์เป็นความรับผิดชอบของทุก ๆ คน ผู้สูงอายุก็เช่นกัน มีการใช้สินค้าที่บรรจุมาในบรรจุภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ สุดท้ายก็ต้องกำจัดทิ้งหรือนำไปใช้ซ้ำ ในขณะที่

ที่ร่างกายมีกำลังน้อยลง การพับหรือจัดเก็บบรรจุภัณฑ์ใช้แล้วทำได้ยากลำบากกว่าคนอื่น ๆ แนวคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยการคำนึงถึงหลักการ easy to dispose สำหรับผู้สูงอายุก็จำเป็น และยังเป็นประโยชน์สำหรับทุก ๆ คนอีกด้วย ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การออกแบบทางด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ที่จะทำให้พับหรือกำจัดได้ง่ายเมื่อใช้แล้ว แนวคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับไวน์ที่สามารถเปิดใช้ผลิตภัณฑ์ได้ง่ายจนหยดสุดท้ายและกำจัดทิ้งได้ง่าย Squishable wine box lets you squeeze wine until the last drop โดย นักออกแบบ Veronica Kjellberg และ Mila Roadriguez เป็นการออกแบบภายใต้หลักการ easy to dispose

ภาพที่ 10 : การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีโครงสร้างสามารถพับเก็บกำจัดทิ้งได้ง่าย
ที่มา : <http://www.thaiprint.org>

9. มีความปลอดภัยในการใช้งาน (Injury prevention)

ด้วยความสามารถทางด้านร่างกายที่เสื่อมลงตามอายุ การใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุจึงมักจะมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นได้ง่าย การได้รับบาดเจ็บจากการใช้งานบรรจุภัณฑ์ก็สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายเช่นกัน แนวคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อคนทั้งมวลภายใต้หลักการ Injury prevention จะช่วยลดปัญหาเหล่านี้ลง อย่างเช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ชาชงชนิดแท่ง (stick tea) ที่ช่วยลดการสัมผัสความร้อนจากการชงชาแบบเดิมที่เป็นซอง และชาชงชนิดแท่งจะทำหน้าที่แทนซอง เพิ่มความสะดวกในการใช้งานได้อีกทางหนึ่งด้วย

ภาพที่ 11 : ชาชงชนิดแท่ง(stick tea)และวิธีการใช้งาน
ที่มา : <http://stickbeverage.com/about/>, 2563

จากตัวอย่างงานออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อคนทั้งมวลข้างต้น ภายใต้หลักการทั้ง 9 หลักการ จะเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุได้อย่างชัดเจน และมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่จะให้ประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ผู้สูงอายุ อาจจะต้องใช้หลาย ๆ หลักการร่วมกัน โดยคำนึงถึงปัจจัยจากผู้สูงอายุเป็นหลัก

จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์ภายใต้หลักการ Universal design packaging และความต้องการในการใช้บรรจุภัณฑ์ทั้ง 5 ด้าน ของผู้สูงอายุ โดยการสำรวจของบริษัท เติตตราแพค ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพบว่า มีหลักการที่ตรงกันอย่างชัดเจน และนอกจากนั้น ยังมีข้อพึงพิจารณาที่เหมือนกันในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ กล่าวคือสามารถสรุปข้อพิจารณาในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุตามแนวทางการออกแบบเพื่อเข้าถึงการใช้งาน (Barrier free) 3 ด้าน นั่นคือ 1. ด้านความง่าย 2. ด้านการรับรู้ 3. ด้านความปลอดภัย ดังตาราง

ตารางที่ 1 : หลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุตามปัจจัยการเข้าถึงการใช้งาน

ด้านความง่าย	ด้านการรับรู้	ด้านความปลอดภัย
มีความสะดวกในการใช้งาน ลดแรงบิด เปิด-ปิดง่าย บรรจุภัณฑ์มีน้ำหนักเบา จับถนัดมือ ถือง่ายและลดการออกแรงในการหยิบหรือเทผลิตภัณฑ์	มีการสื่อสารชัดเจน อ่านง่าย และเข้าใจได้ง่าย	บรรจุภัณฑ์ไร้ขอบคม ปลอดภัยในการใช้งานและจัดเก็บ

ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์จะต้องคำนึงส่วนประกอบทั้งสองด้านควบคู่กันไปคือการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์และการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุนั้น สามารถสรุปเป็นแนวทางการออกแบบได้ตามตาราง

ตารางที่ 2 : สรุปแนวทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ

ลักษณะทางโครงสร้างบรรจุภัณฑ์	ลักษณะของกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์
1. มีน้ำหนักเบาและรูปทรงสะดวกในการจับถือหรือใช้งาน 2. บรรจุภัณฑ์ที่ออกแรงในการเปิด-ปิดน้อย 3. ลดขนาดบรรจุภัณฑ์ให้เล็กลงหรือหน่วยย่อยลง ง่ายต่อการใช้งาน 4. ลดการออกแรงในการหยิบหรือเทผลิตภัณฑ์ 5. บรรจุภัณฑ์ที่เปิด-ปิดง่ายและใช้ซ้ำได้	1. ใช้การเน้นข้อความหลัก ด้วยขนาด สี การตัดกับสีพื้น แถบคาด ฯลฯ. 2. เน้นการตัดขอบตัวอักษรเพื่อการมองเห็นได้เร็ว 3. ใช้ภาพประกอบที่ชัดเจน เข้าใจง่าย 4. เลือกสีที่อยู่ในความชอบของผู้สูงอายุ 5. ตัวอักษรเน้นใช้คู่สีตัดกับพื้นหลัง แบบมีความขัดแย้งสูง (contrast)

ลักษณะทางโครงสร้างบรรจุภัณฑ์	ลักษณะของกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์
6.สามารถพับเก็บหรือกำจัดทิ้งได้โดยง่าย 7.ไร้ขอบคมให้ความปลอดภัยในการใช้งาน	6.หลีกเลี่ยงใช้สีใกล้เคียง เช่น น้ำตาลบนพื้นเหลือง 7.ใช้การสื่อสารที่เน้นการรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุ เช่น ใช้ตัวอักษรเน้นสรรพคุณของยาแทนการเน้นชื่อของยา

กล่าวโดยสรุป การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อมวลชน (Universal design packaging) มีหลักการออกแบบที่เหมาะสมกับการนำไปพิจารณาเป็นหลักการพื้นฐานในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการบรรจุภัณฑ์ของผู้สูงอายุก็จะตรงกับหลักการออกแบบดังกล่าว นอกจากนี้ หลักการออกแบบเพื่อการเข้าถึงการใช้งาน (Barrier free) ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความง่าย ด้านการรับรู้ และด้านความปลอดภัย เป็นหลักการที่เกื้อต่อผู้สูงอายุในการใช้งานบรรจุภัณฑ์ได้เช่นกัน กล่าวคือ ความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายของผู้สูงอายุจะมีผลต่อการออกแบบ โดยเฉพาะการใช้มือในการหยิบจับ เปิดใช้ และถือหิ้ว จะต้องมีความสะดวกและง่ายต่อการใช้งาน และการใช้สายตาจะต้องคำนึงถึงการมองเห็นที่ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย รวมถึงความต้องการทางด้านจิตใจ พฤติกรรมการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ความรู้สึกปลอดภัยในการใช้งานบรรจุภัณฑ์ก็มีส่วนสำคัญในการคำนึงถึงสำหรับการออกแบบ ทั้งนี้การออกแบบจึงมีความจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับทั้งการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ เช่น การเลือกรูปทรงและขนาดที่เหมาะสมต่อการหยิบจับ ใช้งานและเปิดปิดได้ง่าย ส่วนการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อการใช้งานบรรจุภัณฑ์ของผู้สูงอายุ ก็จะต้องคำนึงถึงขนาดตัวอักษร ภาพประกอบที่สื่อสารได้ชัดเจน สีที่ไม่มีผลต่อการมองเห็นคลาดเคลื่อน และการแจ้งข้อมูลที่เข้าใจง่าย ชัดเจน เป็นต้น เหล่านี้ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีการใช้งานบรรจุภัณฑ์ได้สะดวกสบาย เป็นบรรจุภัณฑ์เพื่อมวลชนและคนสูงวัยได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เต็ตตรา แพค. (2560).บรรจุภัณฑ์เรื่องใหญ่ส่วนวัยเป็นเพียงตัวเลข. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.tetrapak.com/th/about/cases-articles/senior-white-paper-article>
- บรรจุภัณฑ์ขวดพลาสติก “Easy drink”. (2554). สืบค้นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2563, จาก www.bunjupun.com
- ภาควิชาเทคโนโลยีการบรรจุและวัสดุ คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2563). แนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อสังคมผู้สูงอายุตัวอย่างที่อุตสาหกรรมต้องเปลี่ยนแปลง. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2563, จาก <https://packaging.oie.go.th/>
- วรรณรัตน์ วิรัชกุล. (2564). การเปลี่ยนแนวคิดสู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 17

พฤษภาคม 2564, จาก <http://www.thaiprint.org>

วิกิพีเดีย. (2562). การออกแบบเพื่อทุกคน. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2563, จาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/>

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2562). ประเทศไทยกับสังคมผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 4 มีนาคม 2563, จาก <http://il.mahidol.ac.th/th/i-Learning-Clinic/general-articles/>

Kate Bertrand Connolly. (2563). Small packs that talk big come to the aid of seniors.

สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://packagingdigest.com>

Rick Lingle. (2563). Inverted pouch trend upends food packaging: Chico Huney. สืบค้นเมื่อ

วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://packagingdigest.com/packaging-design/>

----- (2563). Push-button jar lid redefines 'easy open'. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์

2563, จาก <https://packagingdigest.com/packaging-design/>

Scott Super. (2562). Reclose/reseal raises the food packaging bar. สืบค้นเมื่อวันที่ 4

มีนาคม 2563, จาก <https://www.packagingstrategies.com/articles/>

